

שיעור מספר 10 בחגי ישראל – המשך מרכיבי השבת

תפילת העמידה

מרכיבי תפילת העמידה – שבח לאל, בקשה והודיה

המרכיב האמצעי בתפילה משתנה בהתאם למועד

בשבת: ערבית – אתה קידשת, שחרית – ישמח משה, מנחה – אתה אחד <להשלים>

ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך
פרשנות מקובלת – כל (Anything) מלאכתך – עשה את מלאכתך רק בשישה ימים
פרשנות לפי חז"ל – כל (Everything) מלאכתך – שבות כאילו עשית את כל מלאכתך.

מקור ואופי המלאכות האסורות בשבת

לכאורה עולה השאלה מדוע אין להדליק אור או לנהוג בשבת – הלא אין בכך כל עשייה באמת היום, כאשר הדלקת אור או חימום נעשית בהססת מתג.

השאלה הזו מתבקשת אם אנחנו מניחים שמטרת איסור העבודה בשבת הוא למנוע מאיתנו לעבוד קשה ולהתאמץ (=יום מנוחה). ההסבר הוא שאיסור הדלקת האור למשל, טעמו שונה ולא קשור למנוחה.

עשרת הדיברות

שמות פרק כ, ט – י

(ח) 'ששת ימים תעבד וְעשית כל מלאכתך: (ט) ויום השביעי שבת לה' אֵל קִיץ ל' א תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך.

שמות פרק לא, יד – יז

"(יד) ושמרתם את השבת כי ק' דש הוא לכם מחלליה מות יומת כי כל הע' שזה בה מלאכה ונכרתה הנפש שהוא מקרב עמיה: (טו) 'ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון ק' דש לה' כל הע' שזה מלאכה ביום השבת מות יומת: (טז) ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לד' ר' תם ברית עולם: (יז) ביני ובין בני ישראל אות הוא לע' לם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש".

עד כאן - הגדרה מאוד כללית למלאכה. האיסור הוא מאוד חמור אבל לא מסביר מה בדיוק אסור.

בהמשך ניתן למצוא מספר רמזים

חרישה, קצירה: "ששת ימים תעבד וביום השביעי תושב'ת בקריש ובקציר תושב'ת" (שמות לד, כא)

הבערה: "ל' א תבערו אש בכל מ' שב' תיכם ביום השבת" (שמות לה, ג) – זוהי נקודה למחלוקת עם הקראים שמפרשים זאת כאילו גם אסור להבעיר אש לפני השבת ולהשאיר אותה במשך השבת

הוצאה: "כא) פ'ה אמר יק' נק השמרו בנפשותיכם ואל תשאו משא ביום השבת והקבאתם בשערי ירושק' מ. (כב) ול' א תוציאו משא מפתיכם ביום השבת וכל מלאכה ל' א תעשו וקדשתם את יום השבת פאשר צויתי את אבותיכם:" (ירמיהו יז, כא – כב) – זהו המקור למצוות הערוב. רוב הערים והיישובים בישראל מוקפים חוט שהופך אותם ליחידה אחת ולכן ניתן להוציא דברים מהבית בשבת.

אפיה ובישול: "וי' אמר אלהם הוא אפר אשר דבר ה' שפתון שפת ק' דש לה' מקר את אפר ת' אפר אפר ואת אפר תבשלו בשלו ואת כל קע' דף תניחו לכם למשמרת עד תב' קר" (שמות טז, כג).

איסור מלאכה על פי תורה שבעל פה

משנה שבת פרק ז משנה ב'

"אבות מלאכות ארבעים חסר אחת הזורע והחורש והקוצר והמעמר והדש והזורה הבורר הטוחן והמרקד והלש והאופה הגוזז את הצמר המלכנו והמנפצו והצובעו והטווה והמיסך והעושה שתי בתי גרין והאורג שני חוטין והפוצע שני חוטין הקושר והמתיר והתופר שתי תפירות הקורע על מנת לתפור שתי תפירות הצד צבי השוחט והמפשיטו המולחו והמעבד את עורו והממחקו והמחטכו הכותב שתי אותיות והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר המכבה והמבעיר המכה בפטיש המוציא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת".

מאיפה הגיעה ההרחבה של המלאכות לתורה שבעל פה ?

תלמוד בבלי שבת מט ע"ב

"הדור יתבי וקמבעיא להו הא דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כנגד מי אמר להו רבי חנינא בר חמא כנגד עבודות המשכן אמר להו רבי יונתן ברבי אלעזר כך אמר רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא כנגד מלאכה מלאכתו ומלאכת שבתורה ארבעים חסר אחת".

לפיכך - המלאכות שנדרשות כדי לבנות את המשכן הן המלאכות האסורות

ומה הקשר לבניית המשכן:

שמות פרק כ, ז – י

(ז) וזכור את יום השבת לקדשו. (ח) ששת ימים תעב' ד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלָאכְתְּךָ: (ט) וַיֹּם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' אֵלֶּיךָ ל' א תַּעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה אֲתָהּ וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עִבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וּבְקִמְתְּךָ וּגְרֶכְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ. (י) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיֵּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל כֵּן בֵּרַךְ ה' אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ

מסקנה – מנהג אי העבודה בשבת הוא זכר למלאכת האל בבריאת העולם

ההבדל המשמעותי בין עבודת האדם הוא ההבדל בין בריאה – שהיא יש מאין לבין יצירה שהיא "יש מיש"

ההקבלה בין בניית המשכן לבריאת העולם

בריאת העולם	מעשה המשכן
ויכלו השמים והארץ וכל צבאם בראשית א/ב	ותכל כל עבדת משכן אהל מועד שמות לט/לב
ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה בראשית ב/ב	ויכל משה את המלאכה שמות לט/מג
וירא אלקים את כל אשר עשה בראשית א/לא	וירא משה את כל המלאכה שם
והנה טוב מאד שם	והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו שם
ויברך אלקים את יום השביעי בראשית ב/ג	ויברך אתם משה שם

מדרש במדבר רבה יב, יז

"ד"א את המשכן שהוא שקול כנגד העולם שקרוי אוהל כשם שמשכן קרוי אוהל כיצד כתיב בראשית ברא אלהים וגו' וכתוב נוטה שמים כיריעה ובמשכן כתיב ועשית כיריעות עזים לאוהל על המשכן וגו' כתיב בשני יהי רקיע ויהי מבדיל וגו' ובמשכן כתיב והבדילה הפרוכת לכם בשלישי יקוו המים מתחת השמים ובמשכן ועשית כיור נחושת וכנו נחושת לרחצה וגו' ברביעי יהי מאורות ברקיע השמים ובמשכן ועשית מנורת זהב טהור וגו' בחמישי ועוף יעופף על הארץ וגו' ובמשכן והיו הכרובים פורשי כנפים בשני נברא אדם ובמשכן ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך בשביעי כתיב ויכלו השמים וגו' ובמשכן ותכל כל עבודת משכן וגו', בבריאת עולם כתיב ויברך אלהים, ובמשכן ויברך אותם, בשביעי ויכל אלהים, ובמשכן ויהי ביום כלות משה, בשביעי ויקדש אותו ובמשכן ויקדש אותו הוי את המשכן".

2 מתוך 3

נכתב על ידי גל

על בסיס תוכן ההרצאות במדעי ההתנהגות – מכללת נתניה
<http://behavioral-sciences-nac.blogspot.com>

לסיכום – איסור המלאכה בשבת אינו קשור כלל למנוחה בשבת, אלא נועד לשרת מטרה אחרת, שהיא חיקוי האל בבריאת העולם ובמנוחה ביום השביעי.

איסור מלאכה בימים טובים

משנה מגילה פרק א, ה: "אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד"

שבת		פסח
ויקרא כג, ג	שמות יב, טז	ויקרא כג, ד – ח
שִׁשִּׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְתוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבַּת הוּא לָהּ כִּכֹּל לְמוֹשֶׁב תִּיכֶם	וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ כֹהֵם אַךְ אִשְׁרָיָא יֹאכֵל לֶכֶל נֶפֶשׁ הוּא לְבָדוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם.	בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלָאכָה עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ.

קודם כל – האיסור ב"ויקרא" הוא כללי לגבי שבת – "כל מלאכה" ואילו ביום טוב "כל מלאכת עבודה" אם נשווה את התיאור מ"שמות" ו"ויקרא" – נסיק ש"מלאכת עבודה" היא כל המלאכות שאינן דרושות לאוכל נפש (המלאכות שאדם עושה בביתו כדי להכין אוכל) אם ננסה לסייג מהן מלאכות הבית – נראה שישנן מלאכות רבות שמובילות להכנת האוכל באופן עקיף או בטווח הארוך, אבל הכוונה, ככל הנראה היא למה שנדרש כדי להכין אוכל באותו רגע.

רמב"ן ויקרא כג, ז

אבל פירוש "מלאכת עבודה", כל מלאכה שאינה לצורך אוכל נפש, כענין שנאמר ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך (שמות כ ט), ובכל עבודה בשדה (שם א יד), ונעבדתם ונורעתם (יחזקאל לו ט), וקין היה עובד אדמה (בראשית ד ב), ומלאכה שהיא באוכל נפש היא מלאכת הנאה לא מלאכת עבודה. וזה מתבאר בתורה, כי בחג המצות שאמר תחילה (שמות יב טז) כל מלאכה לא יעשה בהם, הוצרך לפרש אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, ובשאר כל ימים טובים יקצר ויאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו, לאסור כל מלאכה שאינה אוכל נפש ולהודיע שאוכל נפש מותר בהן. ולא יאמר הכתוב לעולם באחד מכל שאר ימים טובים "כל מלאכה" ולא יפרש בהם היתר אוכל נפש, כי "מלאכת עבודה" ילמד על זה.

טעם איסור המלאכה ביום טוב

מלאכות הקציר והאסיף הן מלאכות של עבד. לעומתן – הכנת אוכל לעצמך, אלה מלאכות שגם בן-חורין יעשה, כי הן לעצמו.

מגיד משנה¹ הלכות יום טוב א, ה

ואני אומר שמלאכת עבודה כולל כל מה שדרך העבד לעשות לאדונו ואין רוב בני אדם עושין אותה לעצמן אלא שוכרין אחרים לעשותן לפי שהוזהרנו במלאכות אלו לזכור כי היינו עבדים והיינו עושין מלאכות אלו לאדונו אבל כל מלאכה שדרך רוב בני אדם לעשותה כל אחד בביתו לעצמו לא הוזהרנו לפי שאינה מלאכת עבדים אלא אף האדונים עושין אותה ולזה כל מלאכה שאדם עושה ממנה לעצמו לימים הרבה דרך לעשותה על ידי אחרים כגון הברירה והקצירה והטחינה וההרקדה אבל האפירה והלישה והשחיטה והבשול אין אדם מכין מהן לימים הרבה ורוב בני אדם עושין אותן לעצמן. כך נראה לי.

ציטוט:

תלמידה אנונימית: יהיה לנו את זה במבחן

פינצ'וק: מה? קפה?

תלמידה אנונימית: לא, מה שאמרת עכשיו

פינצ'וק: יש סיבה שלא יהיה!?

תלמידה אנונימית: אני יודעת?

¹ כותב אנונימי שמפרש את הרמב"ן